

временным отрезком, которое устанавливается посредством связи с каким-нибудь событием – *Новогодняя ночь, Первая Мировая*. Несколькоими единицами представлена группа онимов, имеющих не отрезок времени, а некое действие с актуализированным признаком темпоральности: *Апокалипсис, Страшный Суд*. Эти явления не статичны, пронизаны временной материей: «*А Страшный Суд? / А он – движенье вспянь, / в воспоминанья. Как в кинокартине. / Да что там Апокалипсис! Лишь пять, / пять месяцев в какой-нибудь пустыне*» [2, 180]. Хрононимное поле дополняют единицы с еще большей степенью обобщения, где временное ощущение существует само по себе, отдельно от мыслящего субъекта; его качество сродни трансцендентальному состоянию «вне времени». К таким онимам можно отнести единицы *Вечер в Настоящем, Былое, Грядущее, Время, Хронос*.

Временной континуум во внутренней структуре текста накладывается на пространственный континуум, так как локально-темпоральная ориентация есть необходимое условие правдоподобия и состоятельности литературного произведения, так как всегда подкрепляет образ лирического героя или персонажа. И. Бродский не раз располагает языковые единицы временного и пространственного смыслового наполнения в условиях сжатого контекста: «... *Посмеиваясь криво, / пусть Время взятки не берет – / Пространство, друг, сребролюбиво!*» [3, 55]

Дискретность выступает свойством временного континуума поэтического текста И. Бродского. На языковом уровне она воплощается посредством онимических единиц, которые именуют ограниченные отрезки личностно ориентированного темпуса.

Заключение. Авторский текст является воплощением индивидуальной картины мира, которая складывается из ключевых представлений и образов объектов, актуальных для мировосприятия отдельной личности. В тезаурусе языковой личности сосредоточены в том числе и семантические единицы временного континуума, определяющие качество темпоральности текстового пространства.

Список литературы

1. Философская энциклопедия [Электронный ресурс]. – 2016. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/contents.nsf/enc_philosophy. – Дата доступа: 07.01.2016.
2. Бродский, И. Остановка в пустыне / И. Бродский. – Санкт-Петербург: Пушкинский фонд, 2000. – 248 с.
3. Бродский, И. Конец прекрасной эпохи: Стихотворения 1964 – 1971 / И. Бродский. – Санкт-Петербург: Пушкинский фонд, 2000. – 128 с.

ТАПАЊІМІЧНАЯ ЛЕКСІКА ЯК НОСЬБІТ ЛІНГВАКРАЊНАЗНАЎЧАЙ ІНФАРМАЦЫЇ Ў МОВЕ ПАЭЗІЇ РЫГОРА БАРАДУЛІНА

А.С. Дзядова
Віцебск, ВДУ імя П.М. Машэрава

Развіццё мовазнаўства апошніх дзесяцігоддзяў характарызуецца перамяшчэннем навуковых інтарэсаў многіх даследчыкаў у сферу лінгвакраіназнаўчага аналізу моўных з’яў і катэгорый, звязаных з апісаннем нацыянальнай карціны свету ў кожнай мове. Не з’яўляюцца выключэннем і мастацкія тэксты, якія выступаюць адным са шляхоў спасціжэння этнакультурнай адметнасці пэўнага народа. У святле сказанага тэма навуковага артыкула з’яўляецца даволі актуальнай.

Мэта артыкула – раскрыць спецыфіку нацыянальна-культурнай семантыкі тапанімічнай лексікі, якая рэпрэзентуе лінгвакраіназнаўчую інфармацыю ў мове паэзіі Р. Барадуліна.

Матэрыял і метады. Крыніцамі даследавання з’яўляюцца паэтычныя зборнікі Р. Барадуліна розных гадоў. Асноўнымі метадамі выступаюць апісальны, метады навуковага назірання і лінгвістычнага даследавання.

Вынікі і іх абмеркаванне. Нацыянальная спецыфіка мовы паэзіі Р. Барадуліна выразна выяўляецца не толькі праз сістэму лексічных адзінак-апелятываў, але і праз шматлікія ўласныя імёны, у першую чаргу тапонімы, якія прадстаўляюць сабой значную частку анамастыкону паэта і, выступаючы ў якасці носбітаў лінгвакраіназнаўчай інфармацыі, даволі поўна і глыбока рэпрэзентуюць этнакультурны змест паняцця “Радзіма”.

Паняцце малой радзімы выступае неад’емнай часткай аўтарскага канцэпту “Радзіма”. Вялікая колькасць вершаў паэта прысвечана яго малой радзіме – ушацкаму краю: “Зайнелая Ушаччына”, “Трыпціх Ушаччыны” і інш. Як адзначае А.Э.Астраух: “Р. Барадуліна няма без

зьялёна-блакітнай Ушаччыны. Ён адкрыў яе, заявіў пра яе ўсяму свету” [1, 25]. Малая радзіма паэта семантызуецца праз розныя фанетычныя і словаўтваральныя словаформы айконіма *Ушачы*. Напрыклад, *Ушаччына: Сцежка да кладак травой пазначана... Дзень добры, мама! Паклон, Ушаччына* [2,119]; *Вушаччына: Нават страшна дыхнуць – маладыя аблокі над Вушаччынай ціха плывуць* [3,1,169]; *Вушача (Вушачы): Начуе золь па шатах. Па некім каня плача. Вушачы – мой пачатак, і мой канец – Вушача* [4, 198]. Як сведчыць прыведзены ілюстрацыйны матэрыял, пераважаюць размоўныя, народна-гутарковыя варыянты назвы з прыстаўным гукам *в*, што не з’яўляецца нарматыўным і не кадыфікавана ў афіцыйнай назве гарадскога пасёлка *Ушачы*.

У якасці ўласных лексічных рэпрэзэнтантаў малой радзімы Р.Барадулін ужывае шматлікія айконімы – найменні блізкіх і дарагіх з дзяцінства вёсак і мястэчкаў, у аснову назваў якіх пакладзены асаблівасці прыроды Беларусі ці сацыяльна-культурныя адметнасці жыцця нашага народа ў мінулыя часы: ...*каб наведаль свае мясціны – Глыбачкі, Жывалкі, Замошшы* [3, 3, 11]; *Я сяжыне далонь залачу жаўталісцем з бяроз Беразвечча* [4,199]; *Дзе сцежкамі сіннімі ступаюць калядачкі, ёсць вёска на імені Мокрыя Кладачкі* [5, 102]; *Завецца Ушацкай старана, там Селішчы і Старына, Бычкі, і Дольцы, і Гарані, і Чарапоўшчына* [6, 322]; *У Кавалёўшчыне ўтравеў курганок ад хаты, дзе жылі Грышчаняты* [3, 3, 151]; *З аўжыды я ў цяжкую часіну ўспамінаю блакаду, лес каля вёскі вушацкай Пліна і маму гукаю – Куліна* [3, 3, 14] і інш. З асаблівай любоўю і пяшчотай аўтар паэтызуе родны хутар Верасоўка, які ласкава называе *Верасовачкай*: *Ці прымеш гасця, Верасовачка – дачка вясельных верасоў?* [6, 322]; *Ля Верасовачкі стаю. Ралля шарэе ў снегастой* [4,143]. Адзначым, што назва вёскі *Верасоўка* паходзіць ад назвы расліны *верас*, якая ў духоўнай культуры беларусаў выступае сімвалам вернасці, памяці і надзеі на лепшую будучыню.

У мове Р. Барадуліна ўжываюцца айконімы, утвораныя ад лексічных адзінак, якія намінуюць раслінны і жывёльны свет, ландшафтныя асаблівасці пэўнай мясцовасці: *Журавінка* ← журавіны ‘ягадная вечназялёная расліна, якая расце на імшарах, а таксама ягады гэтай расліны’, *Кулікі* ← кулік ‘невялікая птушка памерам з дразда’: *Бяруць у прымакі і вёска Журавінка, і вёска Кулікі* [5,165]; *Гайкі* ← гай ‘невялікі лісцевы лес’: *Больш жыве, па Гайках, па Ваўчах – вытыркаюцца вёсак скабіны* [7, 178]; *Арэхаўка* ← *арэх* ‘плод некаторых дрэў, кустоў з ядомым ядром у шаркулупіне, а таксама дрэва ці куст, які дае такія плады’, *Замошша* ← мох ‘споравая расліна без каранёў і кветак, якая сцелецца або расце прама ў вільготных мясцінах, на дрэвах, камянях’, *Плігаўкі* ← *плігаўка* ‘дыялектная назва пліскі, невялікай птушкі атрада вераб’іных’: *Арэхаўка, Замошша, Плігаўкі – прыціхлі вёскі ў веснім гудзе* [6, 75] і інш.

Родны край для паэта – гэта не толькі дарагія сэрцу вёскі і мястэчкі, але і яго азёрная Ушаччына, якая лічыцца адной з самых багатых на азёры мясцін у Беларусі: 8 – 10% тэрыторыі Ушацкага раёна займаюць менавіта гэтыя водныя аб’екты. Як піша сам паэт, “... *іх у нас – усе 250 і яшчэ адно*” [3, 3, 157]. Сімвалічна гучыць назва зборніка Р. Барадуліна “Вечалле”. Вечалле – гэта назва аднаго з азёраў на Ушаччыне, якое мае надзвычай празрыстую і чыстую ваду. У значэнні гэтага ўласнага наймення асноўным семантычным кампанентам выступае прыметнік *вечны (векавы)*. Возера з’яўляецца матэрыялізаванай душой прыроды, крыніцай і захавальнікам адвечнай гісторыі. Усведамляючы значнасць і неабходнасць возера ў жыцці землякоў, паэт звяртаецца да яго са словамі вялікай павагі і пашаны, называючы яго спадчынным: *Спадчыннае возера маё, вечнасцю прывечанае Вечалле* [3,1, 374].

У моўнай тканіне вершаваных твораў паэта сустракаюцца і іншыя назвы водных аб’ектаў Ушаччыны, большая частка якіх мае выразную ўнутраную матывацыю. Напрыклад, рэчка *Крывуха*, возера *Ваўчэнскае*: *Асіраціліся ўсе без яго – рэчка Крывуха, Ваўчэнскае возера* [8, 392]; азёры *Чарсцьвяды, Чаравэчча*: *І азёры мае – Чарсцьвяды, Вечалле, Чаравэчча таксама ад мора бяруць свой пачатак* [6, 322]; рэчка *Задобрыца*: *А мяне зачалася рэчка Задобрыца – і перад ёю трэба задобрыца* [3, 3, 41].

З непадробнай любоўю аўтар паэтызуе раку *Нёман*, якая спрадвеку лічылася сімвалам Беларусі: *Па Нёмне над ляскамі плывуць аблок вазы* [5, 167]. Апісваючы гэтую раку, паэт імкнецца паказаць звычаі і абрады заходніх беларусаў, якія спрадвеку жылі на яе ўзбярэжжы: на Купалле дзяўчаты пускалі на ваду вянкi, зробленыя з кветак, для таго, каб даведацца пра свой будучы лёс: *Плывуць вянкi па Нёмну, як плыты, і жмурыцца байніцамі Каложы* [3, 2, 98]. Апрача таго, у паэтычным дыскурсе Р.Барадуліна цікавую лінгвакраіназнаўчую інфармацыю

нясуць у сабе назвы іншых даволі значных водных аб'ектаў Беларусі: *Дзвіна*, *Прыпяць*, *Свіслач*, *Шчара* і інш.

Заклучэнне. Такім чынам, тапанімічныя назвы ў мове паэзіі Р. Барадуліна – унікальны анамастычны матэрыял для вывучэння гісторыі і культуры Беларусі. Захоўваючы лінгвакраіназнаўчую адметнасць і этнамоўны каларыт, яны дазваляюць глыбей спасцігнуць канцэптасферу паэта і зразумець нацыянальную карціну свету беларусаў.

Спіс літаратуры

1. Астрадаў, А.Э. Рыгор Барадулін і сучасная беларуская лірыка: Вучэбна-метадычны дапаможнік / А.Э. Астрадаў, УА "Гродзенскі дзярж. ун-т імя Я. Купалы". – Гродна: Выд-ва ГрДУ імя Я. Купалы, 2011. – 121 с.
2. Барадулін, Р.І. Белая яблыня грому: выбр. старонкі лірыкі, 1954-1978 / Р.І. Барадулін. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1979. – 174 с.
3. Барадулін, Р.І. Збор твораў: у 4 т. / Р.І. Барадулін; Прадм. Сёмуха В.С. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1996-2002. – Т. I-III.
4. Барадулін, Р.І. Евангелле ад Мамы: кніга паэзіі / Р.І. Барадулін. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1995. – 462 с.
5. Барадулін, Р.І. Абсяг: лірыка / Р.І. Барадулін. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1978. – 254 с.
6. Барадулін, Р.І. Трэба дома бываць часцей...: выбр. старонкі лірыкі / Р.І. Барадулін. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1993. – 352 с.
7. Барадулін, Р.І. Вечалле: кніга паэзіі / Р.І. Барадулін. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1980. – 335 с.
8. Барадулін, Р.І. Руны Перуновы: выбр. творы / Р.І. Барадулін. – Мінск: Радыёла-плюс, 2006. – 496 с.

СТРУКТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ БАНКОНИМОВ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

И.К. Жилина

Витебск, ВГУ имени П.М. Машерова

Особую роль в процессе номинации получили наименования продуктов различных товарных категорий, которые раньше относили к периферии ономастического пространства, а сегодня они представляют собой активно развивающийся сектор онимии. Банкони́мы, находящиеся в промежуточном положении между прагматонимами и идеонимами, можно отнести к своего рода товарной категории, поскольку банковская сфера предоставляет потребителю большое число нематериальных продуктов.

Целью исследования является выявление основных структурных особенностей банкони́мии Республики Беларусь. На фоне стремительного развития общей ономазиологии белорусская прагматонимика остается практически неразработанной, поэтому предпринятое исследование названий банковских продуктов Беларуси в определенной мере устраняет эту лакуну, что представляется назревшей проблемой, решение которой актуально и перспективно.

Материал и методы. Источниками для работы послужили **622** названия продуктов, которые получены методом сплошной выборки из официальных электронных ресурсов банков Республики Беларусь. При обработке материала применялся также структурный анализ и элементы количественного метода.

Результаты и их обсуждение. В ходе исследования были выделены следующие группы банкони́мов по их структурной принадлежности:

1. Банкони́мы-слова (54,3%): «*Бриллиант*», «*Буслік*», «*Вояж*», «*Впрок*», «*Выгодный*», «*Гарант*», «*Детская*», «*До востребования*», «*Защитник*», «*Новосёлы*», «*Пополам*», «*Практичный*», «*Рантье*» и др. Примыкают к данной группе такие названия, как «*Валютный+*», «*Щедрый+*», где используется графический символ положительного числа (+), а также сочетания слова и цифрового индекса («*Звезда-80*», «*Мини-30*»). Преобладают номинации, выраженные именем существительным и субстантивированным прилагательным, наречия единичны.

Неоднозначно можно классифицировать такие банкони́мы, как «*Бизнес-Авто*», «*БИЗНЕС-ВЗЛЕТ*», «*Бизнес-решение*», «*Экспресс-кредит*» и проч. Относим их к сложным словам, поскольку они имеют в своем составе две полнзначные основы, образующие структурно-семантическое единство. В данных примерах наблюдается высокая степень слитности признака с предметом, следовательно, теряется способность зависимого компонента к словоизменению. «*Бизнес*», «*экспресс*» выступают в роли первой части сложного слова, что подтверждает нашу точку зрения о структурной отнесенности подобных банкони́мов.

2. Банкони́мы, представленные предложно-падежными сочетаниями (2,9%): «*Без справки*», «*Да калядаў*», «*Для врачей*», «*Для пенсионеров*», «*К отпуску*», «*На подарки*» и др. В названиях данной группы преобладают имена существительные с предлогом. Благодаря использованию подобной структуры клиент по наименованиям может сразу понять предназначение данных продуктов, а также сориентироваться, на какую аудиторию они рассчитаны.